

Marek Antoni Nowicki

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (lipiec-wrzesień 2001 r.)

Palestra 46/1-2(529-530), 166-171

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

(lipiec–wrzesień 2001 r.)

Obowiązek przestrzegania praw człowieka (art. 1)

Państwo pozostaje odpowiedzialne na podstawie Konwencji, nawet jeśli przyjmie zobowiązania traktatowe późniejsze niż data jej wejścia w życie dla tego państwa.

Orzeczenie Księżę Hans – Adam II of Liechtenstein v. Niemcy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 42527/98, § 47.

Przyznanie organizacji międzynarodowej immunitetu wyłączającego jurysdykcję krajową jest dozwolone pod warunkiem, iż dostępne były rozsądne alternatywne środki skutecznej ochrony praw Konwencji.

Orzeczenie Księżę Hans – Adam II of Liechtenstein v. Niemcy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 42527/98, § 48.

Zakaz tortur (art. 3)

W wypadku wiarygodnych zarzutów złego traktowania sprzecznego z art. 3 wymaga on właściwego krajowego śledztwa mogącego doprowadzić do ustalenia i ukarania sprawców.

Orzeczenie Valasinas v. Litwa, 27.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, § 122.

Trybunał uznał, iż chociaż niekiedy przeszukanie z rozebraniem do naga może okazać się konieczne, aby zapewnić bezpieczeństwo w więzieniu lub zapobiec zakłóceniu porządku lub przestępstwu, należy je przeprowadzić we właściwy sposób. Polecenie, aby więzień rozebrał się do naga w obecności kobiety, a potem dotykanie jego organów seksualnych i jedzenia brudnymi rękami, wskazywało na wyraźny brak szacunku i naruszało ludzką godność. Rodziło u więźnia poczucie strachu i

niższości prowadzące do poniżenia i upodlenia. Było więc poniżającym traktowaniem w rozumieniu art. 3 Konwencji.

Orzeczenie Valasinas v. Litwa,
27.7.2001 r., *Izba (Sekcja) III, § 117.*

Przy ocenie, czy traktowanie jest poniżające w rozumieniu art. 3 jednym z ważnych czynników jest motyw poniżenia lub upodlenia danej osoby. Brak takiego zamiaru nie może jednak w sposób rozstrzygający wykluczyć naruszenia art. 3.

Orzeczenie Price v. Wielka Brytania,
10.7.2001 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 33394/96, § 24.

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

Art. 5 ust. 1 lit. c

Pobyt w więzieniu, a potem areszt domowy były pozbawieniem wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji. Pojawił się w związku z tym problem zwlekania z zamianą aresztowania w więzieniu na środek mniej surowy w postaci aresztu domowego. Sprawa ta różniła się więc wyraźnie od innych spraw, w których Trybunał zajmował się kwestią zwłoki ze zwolnieniem z aresztu. Np. w sprawie *Ashindgane* przeciwko Wielkiej Brytanii (orzeczenie z 28 maja 1985 r.) skarżący zbyt długo czekał na przeniesienie ze «specjalnego» szpitala psychiatrycznego do zwykłego zakładu z łagodniejszym reżimem. Pozbawienie wolności chorego było nadal zgodne z prawem a wolność osobista nie była ograniczona bardziej niż na to pozwala Konwencja. Trybunał uznał więc, iż sytuacja skarżącego w tamtej

sprawie nie była objęta art. 5 ust. 1. W odróżnieniu od *Ashingdane'a*, w tej sprawie ważne znaczenie miała zmiana charakteru miejsca pozbawienia wolności, z publicznego zakładu do prywatnego mieszkania. W odróżnieniu od aresztu domowego aresztowanie w więzieniu wiąże się z umieszczeniem w strukturze globalnej, dzieleniem się z innymi aresztowanymi różnych form aktywności i środków. Jest ono również związane z surową kontrolą przez administrację podstawowych aspektów codziennego życia. Sytuacja taka jest objęta gwarancjami art. 5 ust. 1. Jeśli nawet zwłoka z wykonaniem decyzji o zwolnieniu jest czymś normalnym i często nie do uniknięcia, władze powinny starać się zredukować ją do minimum. Ponad trzydniowa zwłoka z przeniesieniem z więzienia do aresztu domowego nie była więc zgodna z tym przepisem.

Orzeczenie Mancini v. Włochy,
2.8.2001 r., *Izba (Sekcja) II,*
skarga nr 44955/98, § 17–20, 24–25.

Art. 5 ust. 3

Okres przedłużonego aresztowania bez kontroli sądowej jest niezgodny z wymaganiami art. 5 ust. 3. Pojawiło się jednak pytanie, czy odmowa spełnienia warunków tego przepisu była usprawiedliwiona ze względu na ważną derogację z 23 grudnia 1983 r. dokonaną na podstawie art. 15 Konwencji. Sytuacja w sferze bezpieczeństwa w Irlandii Północnej w okresie aresztowania skarżącego nie polepszyła się na tyle, aby nie było już usprawiedliwione uznanie, iż istniał stan nadzwyczajny zagrażający życiu narodu. Władze nadal stykają się z zagrożeniem terroryzmem niezależnie

od mniejszej niż poprzednio liczby takich ataków. Ze względu na bezpośredni i stały kontakt z bieżącymi pilnymi potrzebami społecznymi władze krajowe są co do zasady lepiej przygotowane niż sędzia międzynarodowy do oceny, czy taka nadzwyczajna sytuacja istnieje oraz natury i zakresu derogacji koniecznej, aby móc sobie z nią poradzić. W związku z decyzją o przedłużeniu aresztowania bez udziału sądu, Trybunał stwierdził, iż w okresie, w którym doszło do aresztowania utrzymywanie systemu aresztowań administracyjnych podejrzanych terrorystów na okres do siedmiu dni nie wykraczało poza margines swobody władz przy decyzji co do reakcji niezbędnej ze względu na zagrożenie. W owym czasie było ono nadal realne, a grupy paramilitarne w Irlandii Północnej były nadal zdolne do zabijania na szeroką skalę. Chociaż skarżący kwestionował skuteczność zabezpieczeń przed nadużyciami przez administrację uprawnień do przedłużonego aresztowania, zapewniały one jak się wydaje poważną ochronę. Bezsporne było, iż mogli korzystać z odwołania *habeas corpus*, aby kwestionować w ten sposób legalność początkowego zatrzymania lub aresztowania. Nie było też naruszenia art. 13, bo jego wymagania są mniej surowe niż zawarte w art. 5 ust. 4. Poza tym, osoby których aresztowanie przedłużono na podstawie ustawy z 1989 r. miały skuteczne prawo do konsultacji z obrońcą po 48 godzinach od chwili zatrzymania. W okresie aresztowania skarżący mógł często konsultować się z obrońcą. Mógł też wystąpić do ministra spraw wewnętrznych z wnioskiem o odmowę przedłużenia areszto-

wania oraz kwestionować je w drodze sądowej kontroli decyzji administracyjnych (...) Skarga była oczywiście bezpodstawna.

Decyzja Marshall v. Wielka Brytania, 10.7.2001 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 41571/98.

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6)

W dziedzinie podatków zmiany, które mogły zajść w demokratycznych społeczeństwach, nie zmieniły fundamentalnego obowiązku płacenia podatku.

Orzeczenie Ferrazzini v. Włochy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 44759/98, § 29.

Sprawy podatkowe wciąż należą do głównych prerogatyw władz publicznych, z przeważającą publiczną naturą stosunków między podatnikiem i organem podatkowym.

Orzeczenie Ferrazzini v. Włochy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 44759/98, § 29.

Spory podatkowe wykraczają poza granice praw i obowiązków cywilnych, niezależnie od skutków finansowych, które nieuchronnie mają dla podatnika.

Orzeczenie Ferrazzini v. Włochy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 44759/98, § 29.

Zasada, zgodnie z którą autonomiczne koncepcje zawarte w Konwencji muszą być interpretowane z uwzględnieniem dzisiejszych warunków w demokratycznych społeczeństwach, nie zezwala Trybunałowi na interpretowanie art. 6 ust. 1 w taki sposób, jakby

przymiotnik „cywilny” nie istniał w jego tekście.

Orzeczenie Ferrazzini v. Włochy,
12.7.2001 r., *Wielka Izba,*
skarga nr 44759/98, § 30.

Przez spowodowanie, iż wymiar sprawiedliwości jest przejrzysty, publiczny charakter rozpraw przyczynia się do osiągnięcia celu art. 6 ust. 1, a więc rzetelnego procesu sądowego, którego gwarancje są jedną z podstawowych zasad każdego demokratycznego społeczeństwa.

Orzeczenie Malhous v. Czechy,
12.7.2001 r., *Wielka Izba,*
skarga nr 33071/96, § 55.

Domniemanie niewinności (art. 6 ust. 2)

Art. 6 ust. 2 ma zastosowanie w całym postępowaniu karnym, nie tylko w części dotyczącej rozstrzygnięcia o stawianych zarzutach, jednak prawo do domniemania niewinności wchodzi w grę wyłącznie w związku z zarzutem konkretnego przestępstwa. W razie stwierdzenia winy we właściwym trybie, art. 6 ust. 2 nie stosuje się do negatywnych opinii o charakterze oskarżonego lub jego zachowaniu wpływających na wymiar kary, chyba że ze względu na ich charakter lub stopień należy uznać je za nowe zarzuty w autonomicznym rozumieniu Konwencji.

Orzeczenie Phillips v. Wielka Brytania,
5.7.2001 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 41087/98, § 35.

Po uprawomocnieniu się wyroku uniewinniającego wątpliwości co do

winy, odnoszące się również do argumentów uzasadnienia wyroku uniewinniającego, są niezgodne z domniemaniem niewinności.

Orzeczenie Lamanna v. Austria,
10.7.2001 r., *Izba (Sekcja) III,*
skarga nr 28923/97, § 38.

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

W sprawach, w których główną przeszkodą w wydaleniu z kraju były trudności małżonków w zorganizowaniu wspólnego zamieszkania za granicą, Trybunał uwzględnia charakter i wagę przestępstwa, długość okresu pobytu małżonka w kraju, z którego ma być wydalony, okres, jaki upłynął od popełnienia przestępstwa, i zachowanie małżonka w tym czasie, obywatelstwo zainteresowanych, sytuację rodzinną, w tym długość małżeństwa, inne czynniki wskazujące na rzeczywisty charakter życia rodzinnego. Ważne jest również, czy przy zakładaniu rodziny drugi z małżonków wiedział o przestępstwie, czy z małżeństwa urodziły się dzieci, a jeśli tak, to ich wiek. Trybunał ocenia rodzaj problemów, z którymi małżonek może się zetknąć w kraju pochodzenia drugiego z nich. Sama możliwość ich pojawienia się nie może wykluczyć wydalenia.

Orzeczenie Boultif v. Szwajcaria,
2.8.2001 r., *Izba (Sekcja) II,*
skarga nr 54273/00, § 48.

Życie prywatne jest szerokim pojęciem nie nadającym się do wyczerpującej definicji. Informacje takie jak identyfikacja płciowa, nazwisko i orientacja

seksualna oraz życie seksualne są ważnymi elementami sfery osobistej chronionymi przez art. 8.

Orzeczenie P.G. i J.H. v. Wielka Brytania, 25.9.2001 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 44787/98, § 56.

Wolność wypowiedzi (art. 10)

Art. 10 Konwencji nie zakazuje cenzury prewencyjnej. Jest ona jednak tak groźna, iż wymaga od Trybunału najbardziej skrupulatnej kontroli. Dotyczy to zwłaszcza prasy. Informacja jest dobrem szybko tracącym znaczenie i opóźnienie jej publikacji, nawet na krótko, rodzi ryzyko pozbawienia jej wartości i zainteresowania. Ryzyko to dotyczy również publikacji innych niż periodyki zawierające aktualności.

Orzeczenie Association Ekin v. Francja, 17.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 39288/98, § 56.

Chociaż cenzura prewencyjna nie jest niezgodna z Konwencją, musi być jednak sformułowana wyjątkowo ściśle, z określeniem granic zakazu i zapewnieniem skutecznej kontroli prawnej jej stosowania, dla uniknięcia ewentualnych nadużyć.

Orzeczenie Association Ekin v. Francja, 17.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 39288/98, § 56.

Korzystanie ze swobody wypowiedzi uzależnione jest od przestrzegania dziennikarskich zasad zawodowych.

Orzeczenie Perna v. Włochy, 25.7.2001 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 48898/99, § 40.

Korzystanie ze swobody wypowiedzi jest sprawą złożoną i delikatną. Kara wymierzona dziennikarzowi jest usprawiedliwiona, jeśli odnosi się do fragmentów tekstu, które przekroczyły granice dopuszczalnej krytyki.

Orzeczenie Perna v. Włochy, 25.7.2001 r., Izba (Sekcja) II, skarga nr 48898/99, § 46.

Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się (art. 11)

Prawa człowieka stanowią zintegrowany system mający chronić godność istoty ludzkiej. Demokracja i rządy prawa odgrywają pod tym względem główną rolę. Demokracja zakłada społeczne uczestnictwo. Tylko ono może nadać uprawnienia i władzę instytucjom stworzonym przez i dla społeczeństwa. Prawa powinny być interpretowane i stosowane przez niezależną władzę sądowniczą. Nie ma demokracji, jeśli ludność państwa – nawet jej większość – rezygnuje ze swoich uprawnień prawodawczych i sądowych na rzecz organu nie ponoszącego odpowiedzialności przed społeczeństwem, którym rządzi, niezależnie od tego, czy jest to organ świecki czy religijny.

Orzeczenie Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i inni v. Turcja, 31.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, § 43.

Rządy prawa oznaczają, iż wszystkie istoty ludzkie są równe wobec prawa, w sferze swoich praw i obowiązków. Prawo musi jednak uwzględniać racjonalne i obiektywne różnice mię-

dzy osobami lub sytuacjami, jeśli mają one uprawniony cel, są proporcjonalne i zgodne z zasadami obowiązującymi w społeczeństwach demokratycznych. Nie ma rządów prawa w świeckim państwie, jeśli grupy osób są dyskryminowane wyłącznie z powodu różnicy płci, przekonań politycznych lub religijnych. Nie ma rządów prawa tym bardziej, gdy poddane są całkowicie odmiennym systemom prawnym.

Orzeczenie Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i inni v. Turcja, 31.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, § 43.

Rządy prawa i demokracja są ze sobą ściśle związane. Prawo może wprowadzać różnice, ale tylko z ważnych względów.

Orzeczenie Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i inni v. Turcja, 31.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, § 43.

Państwo jako neutralny i bezstronny organizator wyznawania różnych religii, kultów i przekonań ma obowiązek zapewnić pokój religijny i tolerancję. W społeczeństwie demokratycznym wolność manifestowania religii może być ograniczona, aby zapewnić np. neutralność edukacji publicznej, poszanowanie praw innych osób, porządek i bezpieczeństwo.

Orzeczenie Refah Partisi (Partia Dobrobytu) i inni v. Turcja, 31.7.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41340/98, 41342/98, 41343/98 i 41344/98, § 51.

Prawo do poszanowania mienia (art. 1 Protokołu nr 1)

Przekonanie o istnieniu prawa własności, z którego od dawna nie można było skutecznie korzystać, nie jest mieniem w rozumieniu art. 1 Protokołu nr 1 ani roszczeniem warunkowym.

Orzeczenie Książę Hans – Adam II of Liechtenstein v. Niemcy, 12.7.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 42527/98, § 83.